

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КРЮКОВА ІРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 338.124.4:338.5

**ЕКОНОМІЧНА АДАПТАЦІЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ
ПІДПРИЄМСТВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Одеса - 2014

Дисертація є рукопис.

Робота виконана в ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права» (м. Херсон) Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Наумов Олександр Борисович,
ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права»,
завідувач кафедри міжнародних економічних
відносин та економічної теорії.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Витвицька Ольга Данилівна,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, завідувач кафедри
інноваційної діяльності в АПК;

доктор економічних наук, професор
Іртищева Інна Олександрівна,
Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського, професор кафедри
міжнародної економіки;

доктор економічних наук, доцент
Лазаренко Дмитро Олександрович,
Донбаський державний педагогічний університет,
завідувач кафедри обліку і аудиту.

Захист відбудеться «___» _____ 2014 р. о 15-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.088.04 в Одеській національній академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеської національної академії харчових технологій за адресою: 65039, м. Одеса, вул. Канатна, 112.

Автореферат розісланий «__» _____ 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.Г. Богатов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах трансформаційних змін, які характеризуються надзвичай динамічними та когнітивно-дисонансними перетвореннями базису економічного середовища, об'єктивно виникає необхідність обґрунтування і реалізації потужного комплексу заходів, спрямованих на підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняного виробництва та забезпечення продовольчої безпеки України. Пріоритетного значення у контексті вирішення даних стратегічних завдань набувають підприємства молокопереробного сектору, ступінь розвитку яких багато в чому визначає ключові параметри стану добробуту нації і темпів економічного зростання національного господарства.

Сучасна економічна наука, стратегічно орієнтована на агоцілеспрямований пошук найбільш ефективних форм і методів господарювання, довела, що ключовою домінантою економічного розвитку в умовах ринкової економіки постає впровадження інноваційної моделі підприємницької діяльності. Перехід на інноваційну модель розвитку вітчизняних молокопереробних підприємств, як базового сегменту продовольчої сфери, є стратегічним пріоритетом з урахуванням сучасного правового, економічного і соціального векторів розвитку держави. Складність і багатогранність процесів інноваційного розвитку молокопереробних підприємств вимагають вирішення багатоаспектних проблем, які на сучасному етапі стримують їх інноваційну активність і, в своїй більшості, концентруються у сфері ресурсно-фінансового забезпечення економічних перетворень. Зміст означеної проблеми полягає у пошуку ефективних інструментів динамічного процесу пристосування молокопереробних підприємств до інноваційних методів господарювання, що забезпечують можливості успішного вирішення поставлених економічних завдань в умовах конкурентного середовища.

У зв'язку із цим, здійснення розробок в сфері забезпечення економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку, представляється вкрай актуальним.

Вивченню проблем інноваційного розвитку економічних систем різного рівня приділяється велика увага у вітчизняній та іноземній економічній науці. Видатний внесок у дослідження теорії інноваційного розвитку внесли: І. Шумпетер, Б. Санто, Б. Твіс, Ш. Тацуно, Т. Хагестранд, Е. Роджерс, Е. Денісон, А. Пагано, П. Друкер, П. Хагет та ін. Інноваційний вектор суспільних перетворень у внутрішньому та зовнішньому економічному середовищі знайшов продовження у працях сучасних науковців, таких як: П. Туфано, С. Переса, Ф. Хайек, М.Е. Касс, С.М. Ілляшенко, О.Ф. Крисальний, Е.Н. Крилатих, С.А. Володін, Л.І. Федулова, Л.Л. Антонюк, В.В. Россоха, В.П. Соловійов, В.В. Юрчишин. Суттєвий вклад у розвиток теоретичних і методологічних аспектів забезпечення економічних перетворень для формування засад інноваційної моделі розвитку молокопереробних підприємств зробили: О.Д. Витвицька, М.Я. Дем'яненко, І.Ю. Гришова,

О.І. Дачій, І.О. Іртищева, Д.О. Лазаренко, Ю.О. Лупенко, Ю.Я. Лузан, М.Й. Малік, О.Б. Наумов, П.Т. Саблук, Ю.О. Ульяновченко та ін.

Сучасна теорія і практика економічної науки має потужний арсенал фундаментальних розробок вітчизняних і зарубіжних вчених, які створили каркас подальшого розвитку і удосконалення практики інноваційних перетворень в бізнес-середовищі діяльності молокопереробних підприємств. Разом з цим, виняткова значимість молокопереробного виробництва для національної економіки поряд з динамічними процесами зміни його якісного і кількісного стану, не дозволяють поставити крапку у пошуку найбільш ефективних варіантів інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів галузі.

Існуючі концепції формування економічних умов активізації інноваційного потенціалу молокопереробних підприємств характеризуються диференційованістю та різноманітністю методичного, нормативного і процесного характеру реалізації, недостатньо враховують специфіку діяльності агропромислових підприємств, що зумовлює необхідність персоніфікації механізму інноваційного розвитку з урахуванням галузевих особливостей розвитку молокопереробного комплексу в сучасних умовах господарювання.

Важливість і науково-прикладне значення вирішення проблеми адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку зумовлює вибір теми, постановку мету та завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Міжнародного університету бізнесу і права в рамках науково-дослідних тем “Фінансово-економічний механізм сталого розвитку аграрних підприємств в умовах трансформації до СОТ” (номер державної реєстрації 0109U002936), а також “Стратегічні напрями та пріоритети розвитку ринків АПК в умовах інтеграції та глобалізації” (0109U002937). Особистий внесок автора полягає у розробці теоретичних, методологічних та прикладних засад формування механізмів економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретико-методологічних та прикладних засад формування і функціонування механізмів економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку.

Реалізація мети дисертаційної роботи обумовила наступні завдання дослідження:

- дослідити теоретичні аспекти теми та розвинути понятійно-категоріальний апарат інноваційного менеджменту;
- дослідити та удосконалити системні принципи й функції механізму інноваційного розвитку молокопереробних підприємств;
- розробити цілісну систему інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, здатну адаптуватися до змін зовнішнього середовища;
- обґрунтувати концепцію стратегії інноваційного розвитку молокопереробних підприємств;

- запропонувати механізм ресурсно-фінансового забезпечення інноваційної діяльності молокопереробних підприємств;
- обґрунтувати теоретико-методологічні й методичні положення інтегрально-системної діагностики рівня економічної безпеки інноваційного розвитку молокопереробних підприємств;
- удосконалити методичні засади аналітичного оцінювання ефективності механізму управління фінансовими потоками як ядра інноваційного розвитку молокопереробних підприємств;
- розробити коеволюційно-інноваційну модель сприяння розвитку кластерних ініціатив виробників молочної сировини й молокопродуктів з метою активізації їх інноваційної діяльності;
- розвинути концептуальні засади формування фінансового забезпечення інноваційного розвитку молокопереробних підприємств;
- обґрунтувати принципові положення складу й процесу взаємодії елементів організаційно-економічного механізму державної підтримки інноваційного розвитку молокопереробних підприємств;
- розробити механізм управління економічною безпекою молокопереробних підприємств;
- обґрунтувати стратегічні імперативи інноваційної політики в розрізі заходів по розвитку молочного скотарства й молочної промисловості.

Об'єктом дослідження є процеси економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти формування і функціонування механізмів економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку

Методи дослідження. В дисертаційній роботі для досягнення поставленої мети і розв'язання визначених завдань використано сукупність методів наукових досліджень: метод морфологічного аналізу – для конкретизації понятійно-категорійного апарату за досліджуваною проблемою; метод узагальнення – для систематизації принципів і чинників забезпечення економічної безпеки молокопереробних підприємств з ієрархічним поділом та виокремленням рівнів її формування; метод систематизації – для формування системно-комплексної системи індикаторів оцінки інноваційного розвитку підприємства; метод аналізу та синтезу – для дослідження стимулюючих та дестимулюючих факторів реалізації інноваційного потенціалу молокопереробних підприємств; метод групування – для відбору показників-індикаторів для оцінювання рівня інноваційної активності підприємств молокопереробної галузі; метод статистичного аналізу – для аналізу діяльності молокопереробних підприємств в процесі формування підходів щодо активізації рівня їх інноваційної активності; аналітично-абстрактний і структурно-логічний метод – для розробки концептуальних підходів формування фінансової архітектури інноваційного розвитку і механізму управління фінансовими потоками підприємств молокопереробної галузі; економіко-математичні методи - для прогнозування показників інноваційного

розвитку молокопереробних підприємств; графічний метод – для наочного представлення теоретичного, методичного і статистичного матеріалу.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативні акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, монографії, наукові статті вітчизняних і зарубіжних дослідників, нормативно-довідкові матеріали, матеріали власних спостережень.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у обґрунтуванні теоретико-методологічних засад і розробці практичних рекомендацій, спрямованих на формування і функціонування механізмів економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку. Найбільш важливі результати, отримані в процесі дослідження, і їх наукова новизна полягають в наступному:

вперше:

- розроблена цілісна система інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, якій властиві здатність до самовідновлення, адаптації до змін зовнішнього середовища й генерування науково-технічного прогресу, що підсилюються або гальмуються під впливом відповідного реформування і державного регулювання, яка дозволяє обґрунтовано регулювати застосування досягнення науки і техніки в молокопродуктових підприємствах, суттєво впливати на економічні процеси в галузі;

- обґрунтовано концепцію стратегії інноваційного розвитку молокопереробних підприємств на основі конвергенції організаційно-економічних механізмів управління ресурсно-фінансовими потоками, інституційного регулювання, коеволюційно-інноваційної моделі кластеризації молокопродуктового комплексу;

- запропоновано механізм ресурсно-фінансового забезпечення інноваційної діяльності молокопереробних підприємств на основі управління внутрішніми операційними, інвестиційними і фінансовими потоками й координації їх з рухом зовнішніх потоків, що виступає мультиплікатором ресурсів для інноваційних перетворень і стратегічним інструментом нарощування ринкової вартості бізнесу;

удосконалено:

- методологічний базис інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, зокрема запропоновано системні принципи й функції механізму інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, склад його функціональних елементів у контексті підсистем забезпечення й реалізації напрямків активізації інноваційної активності господарюючих суб'єктів;

- теоретико-методологічні й методичні положення інтегрально-системної діагностики рівня економічної безпеки інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, зокрема доповнено принципи й доміанти забезпечення економічної безпеки молокопереробної галузі, розроблена система управління ризиками інноваційної діяльності, на основі якої запропоновано склад елементів архітектури інноваційного розвитку

молокопереробних підприємств, орієнтованої на активізацію їх інноваційного потенціалу;

- методичні засади аналітичного оцінювання ефективності механізму управління фінансовими потоками як ядра інноваційного розвитку молокопереробного підприємства, а саме: запропонована методика аналізу рівня результативності використання фінансових потоків, спрямованих на формування необоротних активів підприємства, що базується на використанні критерію величини чистого фінансового потоку;

- коеволюційний підхід до формування інноваційно-активних зон у структурі економіки молочної галузі, а саме: запропонована коеволюційно-інноваційна модель сприяння розвитку кластерних ініціатив виробників молочної сировини й молокопродуктів, що дозволяє виявити резерви підвищення результативності використання ресурсного потенціалу, нарощування обсягів виробництва й концентрації фінансових потоків у напрямку активізації інноваційної діяльності підприємств комплексу;

дістали подальший розвиток:

- понятійно-категоріальний апарат інноваційного менеджменту і частині уточненні змісту понять «інноваційний розвиток», «архітектура інноваційного розвитку», «механізм інноваційно-інвестиційного розвитку» з урахуванням специфіки діяльності молокопереробних підприємств і функціонування молочної галузі в цілому;

- концептуальні засади формування фінансового забезпечення інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, а саме: розроблено домінуючі критерії використання категорії «фінансова архітектура» і її узгодження з дефініцією «інноваційний розвиток» на принципах застосування поточкових концепцій стратегічного управління, які сприяють акумуляції коштів, що направляються на забезпечення інноваційної діяльності;

- принципів положення складу й процесу взаємодії елементів організаційно-економічного механізму державної підтримки інноваційного розвитку молокопереробних підприємств на основі вдосконалення системи кредитування, інструментарію виплати дотацій виробникам, нарощування сировинної бази й модернізації техніко-технологічної складової, боротьби з бюрократизацією системи державної допомоги;

- механізм управління економічною безпекою молокопереробних підприємств, що передбачає оптимізацію й удосконалення структури внутрішніх фінансових потоків шляхом збільшення їх обсягів, спрямованих на розміщення в необоротних активах (зокрема, нематеріальних), а також у виробничу частину оборотних активів, що формує передумови нарощування обсягів виробництва молокопродуктів;

- стратегічні імперативи та інституційні регулятори інноваційної політики в розрізі заходів по розвитку комплексу підприємств молочного скотарства й молочної промисловості.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретико-методологічних, методичних і практичних розробок і пропозицій у діяльності органів влади різних рівнів при формуванні

програмних документів з інноваційного розвитку економіки, у стратегічному управлінні розвитком молокопереробних підприємств, у навчальному процесі підготовки фахівців-економістів.

Результати дослідження, висновки та рекомендації, що містяться в роботі, схвалені та використовуються в практичній діяльності Департаменту агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації (довідка №771/06/08-29/13 від 11.07.2013 р.); Департаменту агропромислового розвитку Одеської обласної державної адміністрації (довідка №01-40/2013 від 18.10.2013 р.); ТОВ «Троїцький молочний завод» (м. Одеса) (довідка №164-13 від 19.09.2013 р.); ТОВ Молочна компанія «Дружба» (Миколаївська обл.) (довідка №53 від 14.03.2013 р.); ПАТ «Крижопільський сироробний завод» (Вінницька обл.) (довідка №62/13-1 від 26.02.2013 р.); у навчальному процесі Одеського державного аграрного університету при розробці навчально-методичних комплексів з дисциплін «Економіка і фінанси підприємств», «Інноваційний менеджмент» (довідка №01-15/23-2208 від 05.11.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Результати дисертаційної роботи, які виносяться на захист, отримані автором особисто і відображені у наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом власних досліджень. Особистий внесок автора у працях, опублікованих у співавторстві, наведено в переліку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднені автором на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, семінарах, нарадах: V Міжнародному Симпозіумі «Антикризове регулювання у сфері державних фінансів, роль науки у вищих навчальних закладах» (м. Харків, 15 листопада 2012 р.); «Аграрний форум – 2007» (м. Суми, 4-6 квітня 2007 р.); «Розвиток аграрного сектору економіки і проблеми підготовки кадрів» (м. Одеса, 24-25 травня 2007 р.); «Державна політика та стратегія реформування економіки України в XXI сторіччі» (м. Полтава, 27 березня 2007 р.); «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми» (м. Тернопіль, 20 березня 2008 р.); «Економіка і підприємництво: теоретико-методологічні аспекти обліку, фінансів та аудит» (м. Полтава, 25-26 вересня 2008 р.); «Аграрний форум-2009» (м. Суми, 15-18 червня 2009 р.); «Наукові засади використання агроресурсного потенціалу України для забезпечення високотехнологічного ведення сільськогосподарського виробництва» (м. Дубляни, 15-16 вересня 2009 р.); «Аграрна освіта в розбудові конкурентоспроможного сільського господарства України» (м. Київ, 7-8 жовтня 2009 р.); «Проблеми економіки підприємств у сучасних умовах» (м. Київ, 13-14 травня 2010 р.); «Інноваційні та інвестиційні процеси підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в умовах глобалізації економіки» (м. Луганськ, 13-15 травня 2010 р.); «Інвестиційно-інноваційна діяльність – стратегія розвитку та підвищення ефективності підприємств агропромислового комплексу» (м. Одеса, 10-11 червня 2010 р.); «Достижения молодых ученых в развитии инновационных процессов в экономике, науке, образовании»

(м. Брянськ, 8-10 жовтня 2012 р.); «Економіка, бізнес і фінанси: стан та перспективи розвитку» (м. Кам'янець-Подільський, 23-24 жовтня 2012 р.); «Теоретические и практические инновации в науке» (м. Гданськ, 28-30 квітня 2012 р.); «Развитие гуманитарных наук» (м. Познань, 27-29 лютого 2012 р.); «Science and Society» (London, Great Britain, March 21-22-th, 2013 y.); «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions» (Stuttgart, Germany, March 29-30-th 2013 y.); «Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках» (м. Одеса, 13-14 червня 2013 р.); «Економічні та управлінські аспекти розвитку підприємств харчової промисловості» (м. Одеса 2-4 жовтня 2013 р.); «Економічний розвиток: теорія, методологія, управління» (м. Будапешт-Валенсія-Київ, 27-30 листопада 2013 р.).

Публікації. Теоретичні і практичні результати дисертаційного дослідження, висновки і пропозиції автора відображені у 39 публікаціях, в т.ч. в 3 монографіях, в 25 статтях у наукових фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 39,5 умовн. друк. арк., з яких особисто авторові належать 31,7 умовн. друк. арк.

Структура і обсяг дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 519 сторінок, у тому числі основний зміст роботи викладено на 489 сторінках тексту. Робота містить 85 таблиць, 81 рисунок, список використаних джерел із 244 найменування на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретичні засади економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку» досліджено сучасні теорії інноваційного розвитку економічних систем, розкрито потокову модель інноваційного розвитку підприємств, обґрунтовано концептуальні підходи до формування механізмів інноваційного розвитку молокопереробних підприємств.

Історично досліджено і встановлено, що проблема підвищення рівня інноваційної активності вітчизняних молокопереробних підприємств можлива лише за умов використання в процесі управління сучасних теорій фінансового менеджменту, каркасом яких виступають методи і важелі фінансового забезпечення інноваційних перетворень.

Доведено, що навіть за умов стабільного економічного середовища і сприятливих «правил гри» в сфері агропромислового бізнесу виникає необхідність постійної модернізації системи управління, результатом якої постає акумуляція фінансових потоків, що виступають мультиплікатором інноваційних перетворень всієї господарської діяльності молокопереробних підприємств.

Результати проведених досліджень дозволили встановити наявність тісного структурно-еволюційного взаємозв'язку між категоріями «інноваційний розвиток» та «фінансова архітектура» (рис. 1), що і стало методологічним

каркасом для обґрунтування концепції економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку.

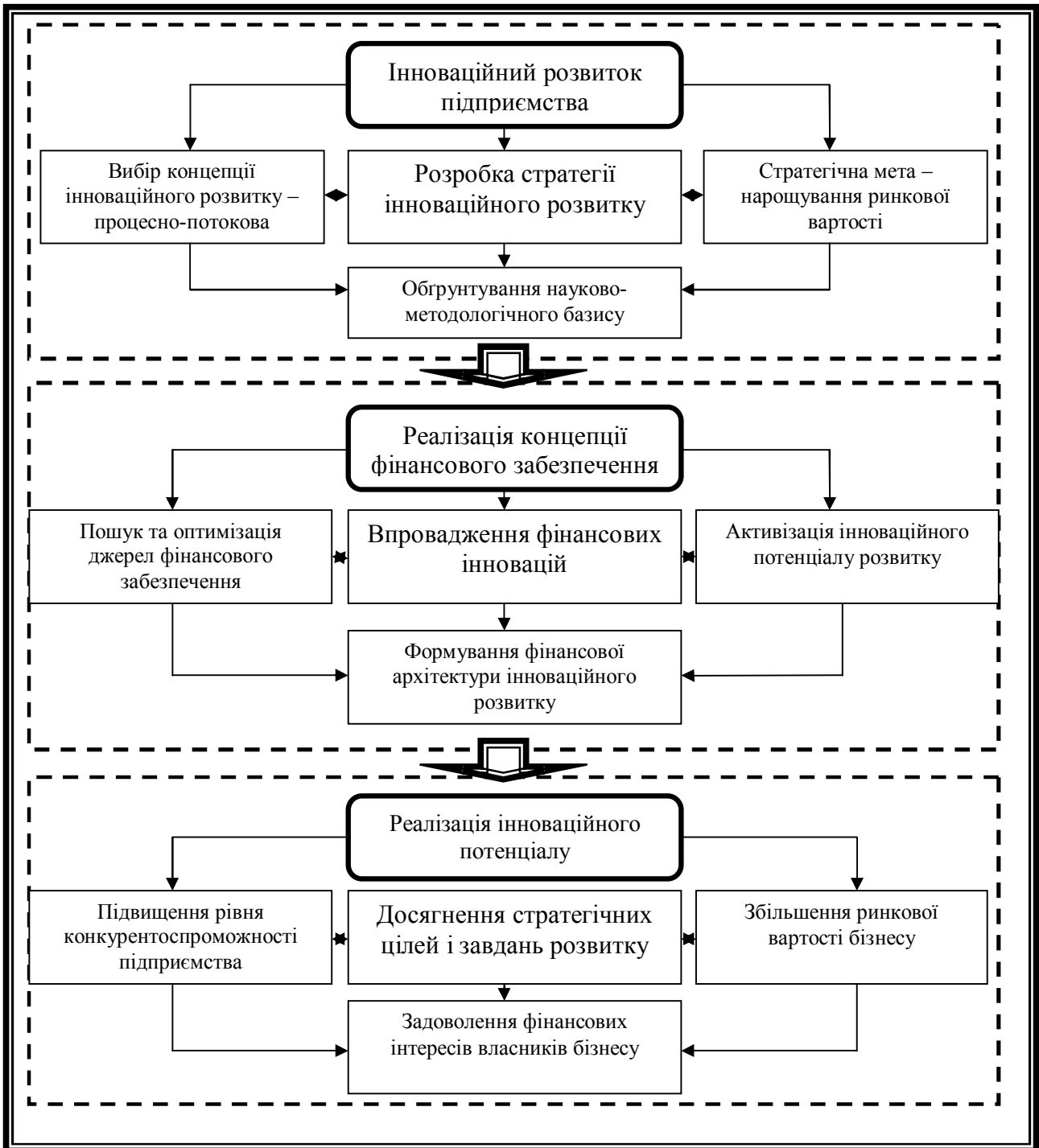

Рис. 1. Схема концепції фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства

З позицій сучасних поточкових підходів до управління фінансово-господарською діяльністю молокопереробних підприємств сутність інноваційного розвитку вважаємо доцільним розглядати як процес інноваційних перетворень та удосконалення механізму управління фінансовими потоками підприємства за рахунок практичного використання новітніх управлінських рішень фінансового, організаційного та економічного характеру,

результатом якого є підвищення ефективності діяльності підприємства та нарощування його ринкової вартості.

Реалізація ефективної стратегії інноваційного розвитку молокопереробних підприємств ґрунтується на моделі побудови раціональної фінансової архітектури, органічна взаємодія елементів якої забезпечує досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства.

У призмі потокових концепцій управління архітектуру молокопереробного підприємства пропонуємо визначити як сукупність принципів, інструментів та методів інвестиційного забезпечення, форм організації формування, розміщення в активах та використання операційних, інвестиційних та фінансових потоків, що забезпечують економічну безпеку, зростання ринкової вартості бізнесу та ефективне функціонування підприємства в довгостроковому періоді.

Предметне уявлення сутності та методологічних засад формування фінансової архітектури інноваційного розвитку у фокусі потокових концепцій управління вимагає розмежування її головних функцій, в якості яких нами виділені наступні: оптимізація складу і структури капіталу підприємства; ефективне та безперервне формування фінансових потоків; збалансування і синхронізація фінансових потоків у часі, за формами та обсягами; акумулювання фінансових потоків для реалізації інноваційного потенціалу; підвищення динамічності та оперативності господарської діяльності; зміцнення фінансової стійкості та управління ризиками; забезпечення рівноважного фінансового, техніко-технологічного, операційного та інноваційного розвитку; досягнення стратегічних цілей та зростання ринкової вартості бізнесу.

Фінансова архітектура підприємства, побудована на засадах потокових концепцій, характеризує господарську діяльність з позицій основних бізнес-процесів та системи їх фінансового забезпечення. Рекомендовано включити до складу фінансової архітектури інноваційного розвитку підприємств молокопереробної галузі такий набір предметних елементів: механізм управління фінансовими потоками підприємства; система організаційно-економічного забезпечення процесу впровадження інновацій; механізм забезпечення фінансової безпеки інноваційного розвитку; механізм інноваційного розвитку підприємства; стратегія інноваційного розвитку суб'єкта господарювання.

В процесі проведення наукових досліджень встановлено, що структура джерел інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних молокопереробних підприємств характеризується таким компліментарним співвідношенням: 53% всіх коштів, що спрямовуються на інноваційне оновлення господарської системи, – власні кошти підприємств, близько 1,0% - кошти Державного і місцевих бюджетів, питома вага прямих вітчизняних і іноземних інвесторів складає близько 1,0%. В процесі обґрунтування методологічних аспектів концепції економічної адаптації доведено прямий функціональний взаємозв'язок механізму нарощування інвестиційно-фінансових потоків, що акумулюються і спрямовуються на забезпечення

інноваційної діяльності, і рівнем інноваційної активності молокопереробних підприємств в рамках єдиної фінансової архітектури підприємства.

У другому розділі **«Методологічні засади економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку»** обґрунтовано принципи формування зовнішніх інвестиційно-фінансових потоків забезпечення інноваційної діяльності молокопереробних підприємств, визначено умови і чинники функціонування внутрішніх механізмів формування інвестиційно-фінансових потоків інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, досліджено науково-методичні засади формування механізму економічної безпеки інноваційного розвитку молокопереробних підприємств.

В процесі дослідження обґрунтовано сутнісні параметри і принципи формування зовнішніх інвестиційно-фінансових потоків молокопереробних підприємств на засадах їх трансформації і функціонування у єдиному механізмі управління бізнес-потокami підприємства. Встановлено, що зовнішні інвестиційно-фінансові потоки враховують найважливіші аспекти акумулювання, трансформації та оптимізації економічних ресурсів і включають наступні елементи: фінансові потоки держави (доходи та видатки зведеного бюджету); фінансові потоки місцевих бюджетів; фінансові потоки інших суб'єктів господарювання; фінансові потоки банківських установ; фінансові потоки небанківських кредитно-фінансових компаній і організацій; фінансові потоки домогосподарств; іноземні фінансові потоки (прямі та портфельні інвестиції).

Наголошено, що зовнішні інвестиційно-фінансові потоки визначаються значними обсягами формування, складною схемою руху і розміщення, а також різноманітністю джерел їх забезпечення і потенційно здатні трансформуватись у внутрішні потоки та активізувати інноваційну діяльність молокопереробних підприємств. Встановлено, що збільшення обсягів залучених інвестиційно-фінансових потоків в господарський оборот підприємства є пріоритетним, скільки значно збільшує можливості молокопереробних підприємств до нарощування майнового потенціалу, реалізації інноваційної стратегії розвитку та збільшення ринкової вартості бізнесу. Серед принципів функціонування зовнішніх інвестиційно-фінансових потоків визначено такі: вищий рівень адаптивності по відношенню до зовнішнього економічного середовища; більші різноманітні можливості комбінації і перетворення; більший запас міцності щодо обслуговування обороту капіталу; відносна дешевизна з точки зору залучення; можуть носити безкоштовний характер (цільова фінансова допомога). Процес функціонування і залучення зовнішніх інвестиційно-фінансових потоків по відношенню до молокопереробних підприємств має різні аспекти та форми прояву: фінансову, податкову, кредитну, трансфертну.

Дослідження обсягів і структури залучення зовнішніх інвестиційно-фінансових потоків, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності, демонструють нестабільну тенденцію їх нарощування, при якій питома вага останніх в структурі сукупних джерел фінансування за 2000-2012 роки зросла з

18,5% до 47,1% при одночасному збільшенні абсолютної величини зовнішніх потоків з 22,5млн грн. до 994,7 млн. грн. відповідно.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновки, що харчова промисловість, і тому числі й вітчизняна молокопереробна галузь, є більш інвестиційно-привабливими для іноземного інвестування, ніж інші суб'єкти агропродовольчої сфери, має значний експортний та інноваційний потенціал. Обсяг фінансових потоків, інвестованих у харчову галузь, становив 1820,5 млн. дол. США, що становить близько 4,1% в їх загальній структурі.

Розбалансовані на сучасному етапі процеси формування, руху, трансформації та використання фінансових потоків молокопереробних підприємств мають бути сконцентровані на досягненні стратегічного ефекту – адаптації моделі ринкової вартості до конкурентних умов і специфіки розвитку молокопродуктового сектору національної економіки. Результатом взаємодії фінансових потоків різних рівнів господарського управління має стати досягнення фінансової синергії в двох вимірах: покращенні результатів поточної діяльності та нарощування вартості бізнесу в майбутньому періоді.

Організація ефективної взаємодії внутрішніх потоків створює каркас всієї системи економічних відносин на мікрорівні і віддзеркалюється у формуванні фінансової архітектури підприємства. Сукупність зовнішніх фінансових потоків, які функціонують на макрорівні розвитку підприємства, формують надбудову фінансового механізму і забезпечують сприятливі умови існування підприємства на ринку в довгостроковій перспективі.

Доведено, що досягнення цієї мети можливо лише за рахунок створення органічного механізму управління фінансовими потоками зовнішнього і внутрішнього характеру в рамках фінансової архітектури інноваційного розвитку.

Головним завданням створення ефективного механізму управління фінансовими потоками є забезпечення покращення якісних параметричних характеристик фінансових потоків: підвищення швидкості їх руху, синхронізація вхідних та вихідних фінансових потоків, оптимізація їх обсягу, структури, зростання вартості, максимізація величини чистого фінансового потоку. Стратегічною метою механізму управління внутрішніми фінансовими потоками на мікрорівні є капіталізація вартості підприємства та її зростання в майбутньому періоді.

Розробка механізму управління внутрішніми фінансовими потоками має бути скорегована з урахуванням таких основних факторів: 1) фінансова архітектура підприємства, 2) вартість обслуговування внутрішніх фінансових потоків, 3) рівень фінансової безпеки діяльності, 4) методичний інструментарій нарощування ринкової вартості бізнесу. Обґрунтування методологічних аспектів формування фінансової архітектури інноваційного розвитку молокопереробних підприємств дозволили визначити сутність дефініції «механізм управління фінансовими потоками підприємства» як сукупність інструментів, важелів і методів формування, розміщення та ефективної взаємодії фінансових потоків внутрішнього і зовнішнього характеру,

конвергенційний ефект яких спрямований на зростання ринкової вартості бізнесу.

Враховуючи складний фінансовий стан та специфічні особливості розвитку молокопродуктової галузі надзвичай важливого значення набуває забезпечення економічної безпеки підприємств підкомплексу в контексті посилення загроз конкурентного оточення зовнішнього та внутрішнього середовища. Забезпечення належного рівня економічної безпеки має стати однією з головних функцій фінансової архітектури молокопереробних підприємств. Тісний характер технологічної і економічної взаємозалежності підприємств агропродовольчої сфери зумовлює необхідність удосконалення методологічної бази оцінювання рівня економічної безпеки агропромислових формувань. Вважаємо доцільним класифікувати рівні економічної безпеки молокопереробних підприємств в розрізі трьох інтеграційних площин: I рівень – економічна безпека ресурсної сфери і фактори, що її зумовлюють; II рівень – економічна безпека сировинної бази молокопереробних підприємств); III рівень – економічна безпека галузей харчової промисловості. З метою своєчасного моніторингу та нівелювання можливих деструкційних загроз економічній безпеці молокопереробних підприємств запропонована система управління ризиками молокопереробних підприємств, основними елементами якої мають стати: об'єкти і суб'єкти управління ризиками, функції і завдання такої системи, дієвий механізм управління ризиками та стратегія управління ризиками. Провідною складовою механізму управління ризиками постає система діагностики рівня економічної безпеки фінансової архітектури інноваційного розвитку підприємства. Розширення методологічного каркасу показників аналізу ступеня захищеності молокопереробних підприємств від деструкційних чинників економічного середовища пропонується здійснити на підставі використання низькі індикаторів формування, розміщення й використання чистого фінансового потоку в розрізі основних видів діяльності: операційної, фінансової, інвестиційної та інноваційної.

Проведеними дослідженнями встановлено, що в системі забезпечення економічної безпеки молокопереробних підприємств в теоретичній та практичній площині має бути присутній домінуючий вектор розвитку в умовах ринкової конкуренції: вектор інноваційних перетворень, який справляє значний вплив на загальну фінансову архітектуру підприємства. Центральним ядром архітектури інноваційного розвитку вітчизняних підприємств повинно стати визначення стратегічних орієнтирів функціонування, концепції і тактики вирішення поставлених завдань (рис. 2).

Формування архітектури інноваційного розвитку орієнтовано на виконання генеральної мети процесу адаптації – формування ефективного механізму інноваційного розвитку підприємства, що забезпечує реалізацію у господарську практику всіх видів інновацій.

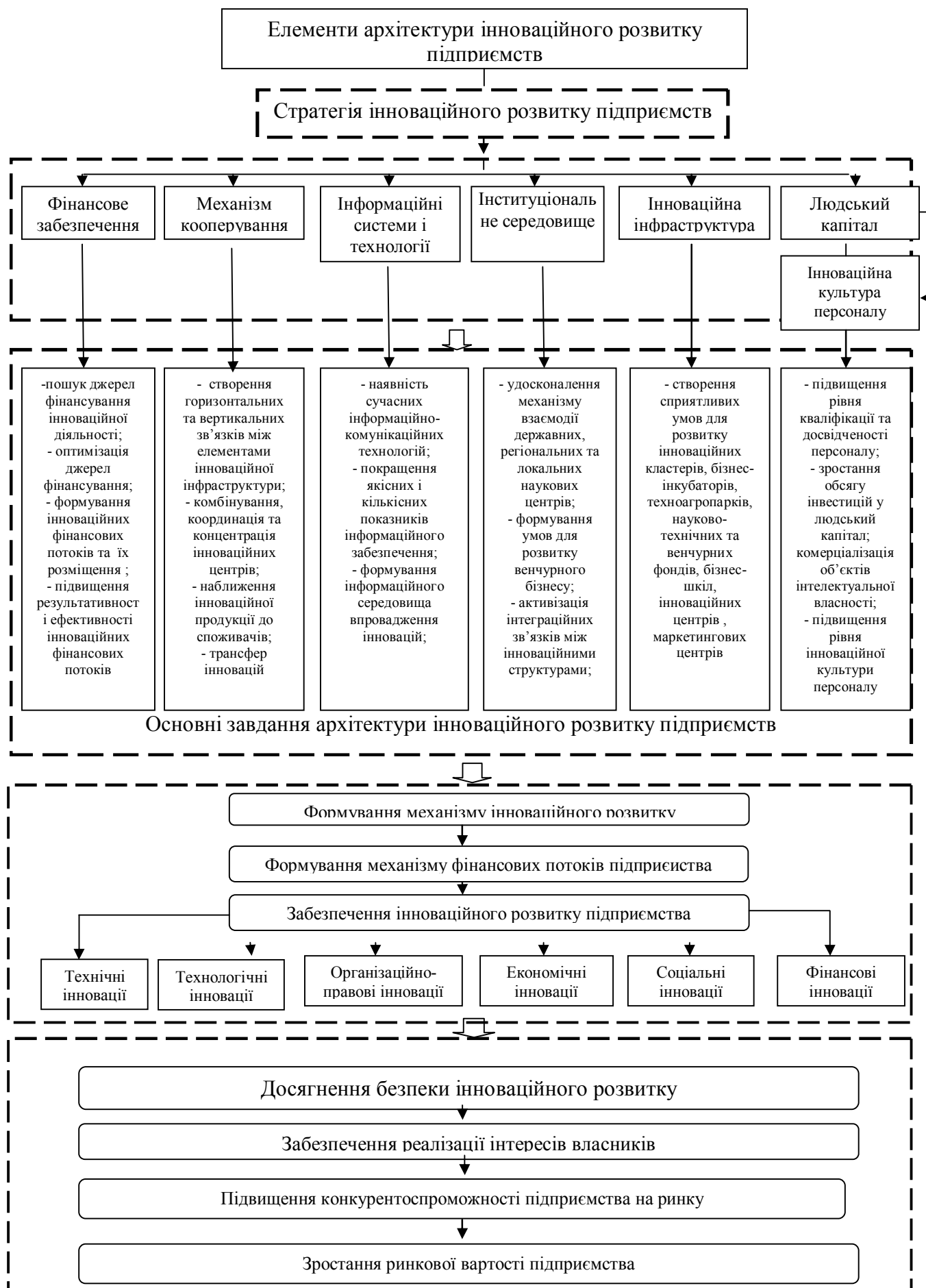

Рис. 2. Архітектура інноваційного розвитку молокопереробних підприємств

У третьому розділі «Економічна оцінка потенціалу інноваційного розвитку молокопереробних підприємств» здійснено дослідження розвитку виробничої діяльності молокопереробних підприємств, аналітичну оцінку фінансово-економічного стану молокопереробних підприємств, визначено стан та проблеми забезпечення інноваційного розвитку молокопереробних підприємств інвестиційними ресурсами.

Дослідження рівня розвитку виробничої діяльності молокопереробних підприємств показали наявність значного потенціалу нарощування обсягів промислової переробки, незважаючи на головний стримуючий фактор, – низький рівень забезпеченості сировиною та незадовільний її якісний склад. Скорочення обсягів виробництва молочної сировини за останні роки відбувається, в основному за рахунок господарств суспільного сектору (11,4%) та за рахунок ОСГ (20,9%). Причини такого скорочення лежать у площині низького рівня інтенсифікації виробничих процесів в галузі молочного скотарства. Згідно з інформаційними даними за сукупністю аграрних формувань найвищий надій молока на 1 корову (58,3ц) спостерігається у статистичній групі з чисельністю продуктивного поголів'я близько 1000 гол., що підтверджує доцільність зосередження виробництва у великотоварному секторі, здатному забезпечити вищий рівень інноваційної активності. Разом з тим, Україна на сучасному етапі посідає 17 місце у рейтингу найкрупніших виробників молочної продукції із фактичним обсягом близько 11 млн. тонн та часткою світового ринку 1,6%.

Згортання обсягів виробництва молочної сировини посилює конкуренцію з боку молокопереробних підприємств за сировинні ринки та підвищення закупівельних цін на молоко. Рівень рентабельності виробництва молока в сільськогосподарських підприємства України характеризується нестабільною тенденцією та різкими коливаннями з -3,7% в 2008р. до 18,5% в 2012р. Висока залежність результативності діяльності від сезонних цінових коливань на ринку молочної сировини призводить до скорочення обсягів виробництва продукції в підприємствах суспільного сектору, - основними постачальниками молочної сировини для промислових формувань залишаються ОСГ, питома вага яких в забезпеченні молокопереробних підприємств сировиною становить близько 46,7%.

Скорочення обсягів виробництва вітчизняної продукції призводить до збільшення імпортової сировини та молокопродуктів. В 2012р. обсяг імпорту в порівнянні з 2005р. зріс в 4,4рази поряд із тенденцією зменшення обсяг експортованої продукції на 32,1% (табл. 1). З урахуванням структури та специфіки використання молочної продукції, величина загального фонду споживання скоротилась на 25,4% до 9363 млн. т.

Аналізуючи динаміку виробництва молочних продуктів в Україні слід зазначити, що протягом останніх років відбулося зростання обсягів виробництва усіх її видів, окрім масла, жирних сирів та вершків, як у загальному обсязі, так і в розрахунку на душу населення. Зокрема, виробництво обробленого молока за останні сім років зросло на 24,4 %, кисломолочних продуктів – на 1,5 %, вершків – на 33,1%, сирків та сиркової маси – на 7,3%.

Змінилася динаміка експорту та імпорту молока та молочної продукції. Україна експортує близько 3% виробленої продукції, з них близько 85% до Росії. 2007-2012 роки в Україні відбувся істотний приріст експорту молочної продукції. Позитивне сальдо торговельного балансу молокопродуктів в 2012р. склало 512 млн. дол. США

Таблиця 1

Аналіз тенденцій кон'юнктури ринку молокопродуктів, тис. т.

Показники	Роки							
	1995	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Попит на продукцію, зумовлений нормами споживання	18981	17427	17279	17168	17057	16983	16946	16872
Обсяги виробництва	17274	13710	13287	12262	11761	11610	11249	11086
Зміна запасів на кінець року	-440	-360	27	-72	-78	230	-11	-9
Експорт	1420	2126	1901	939	1140	919	956	964
Всього	17772	14150	13799	12533	12073	11835	11533	11352
Пропозиція продукції -всього	17332	13882	13381	12413	11996	12064,6	11521,5	11343
Власне виробництво	17274	13802	13269	12314	11762	11609,6	11248,5	11086
Імпорт	58	80	112	99	234	455	273	257
Витрачено на корми	3723	1296	1270	1141	1038	1126	1099	1020
Втрати	80	3	3	5	5	10	8	5
Фонд споживання	12549	10725	10725	10448	9890	9780	9470	9363
Дефіцит (-), надлишок (+) ринку, тис. т	-6432	-6702	-6554	-4755	-5061	-4918,4	-5424,5	-5529
Обсяг ринку товарного молока, млрд. дол. США	1,4	1,3	1,5	1,8	1,1	1,0	1,6	1,6
Обсяг ринку нетоварного молока, млрд. дол. США	1,5	1,3	1,6	1,8	1,3	1,4	2,1	2,2

Результати досліджень свідчать, що на сучасному етапі розвитку молокопродуктова галузь зіткнулась зі значною низькою проблемних питань, які здійснюють вагомий вплив на результативність її розвитку та функціонування. Скорочення обсягів сировинної бази та неповне використання виробничих потужностей призводять до агресивної політики молокопереробних підприємств щодо формування фінансових потоків. За статистичними спостереженнями обсяги надходження молочної сировини на промислову переробку в 2012р. склали 4615,1 тис т, тобто 41,6% від загальної кількості. Аналіз якісних характеристик молочної сировини, що надходить на молокопереробні підприємства, показав, що зі всієї кількості молока лише 5,6% - продукція екстра сорту (яка придатна для переробки в країнах ЄС), близько 33% - вищого ґатунку, 57% - молоко 1 ґатунку.

Недостатній обсяг внутрішніх вхідних фінансових потоків зумовлює зниження рівня економічної ефективності господарювання та потребує збільшення обсягів інвестування галузі за рахунок залучення додаткових зовнішніх фінансових потоків. Незбалансованість механізму формування зовнішніх і внутрішніх фінансових потоків молокопереробних підприємств зумовлюють необхідність проведення їх аналітичної оцінки.

Однією з якісних параметральних ознак фінансової архітектури молокопереробних підприємств є характер розміщення фінансових потоків в активах. В результаті аналітичної оцінки встановлено, що відбуваються докорінні зміни у структурі їх спрямування: зменшується частка потоків, які спрямовані на формування необоротних активів (з 43,3% до 35,7%), і спостерігається чітка тенденція їх акумуляції в оборотних активах молокопереробних підприємств (з 56,1% до 63,02%). Асиметричністю та низьким рівнем ліквідності характеризується загальна структура фінансових потоків – їх найбільш ліквідна частка становить лише 3,43%. Традиційно низькою питомою вагою визначається частка фінансових потоків, що спрямована на формування нематеріальних активів – 0,11%, що значно стримує потенційні можливості нарощування ринкової вартості молокопереробних підприємств як об'єкта інвестування та купівлі-продажу на ринку. В цілому, механізм розподілу і розміщення фінансових потоків в активах підприємств має слабку тенденцію до удосконалення, проте, темпи змін є досить повільними для активізації інноваційного потенціалу та зростання ринкової вартості бізнесу.

Дослідження аналітичних аспектів забезпечення ефективності розміщення фінансових потоків в активах молокопереробних підприємств показують, що підприємства в сучасній фінансовій стратегії розвитку зміщують акценти на управління засобами в сфері обігу. Така політика призводить до порушень синхронності формування і розміщення інвестиційно-фінансових потоків, розбалансування структури активів та джерел їх фінансування, скороченню обсягів нарощування виробництва молокопродуктів.

Зміна структури і характеру розміщення інвестиційно-фінансових потоків як ядра фінансової архітектури інноваційного розвитку молокопереробних підприємств призвели до необхідності удосконалення існуючої методологічної бази оцінювання ступеня результативності їх використання. Це дало можливість запропонувати сукупність індикаторів рівня ефективності розміщення фінансових потоків в необоротних активах і провести оцінку на прикладі вибіркової групи підприємств. Аналіз показав недостатню ступінь відтворення і модернізації матеріально-технічної бази та зменшення потенціальних можливості підприємств до нарощування виробничого потенціалу і зростання ринкової вартості як активів, так і бізнесу в цілому.

Аналітична оцінка розміщення фінансових потоків у оборотних активах показала тенденцію вивільнення фінансових потоків зі сфери виробництва і спрямування їх в сферу обігу, домінування короткострокових позикових джерел над довгостроковими джерелами формування фінансових потоків, що призводить до негативних наслідків і деформує фінансову архітектуру підприємств молокопереробної галузі.

Вирівнювання диспропорцій в процесі формування внутрішніх фінансових потоків потребує додаткових джерел зовнішнього інвестування, найбільш привабливими з яких постають кредитні потоки. Результатами аналізу встановлено, що загальний обсяг ресурсів, спрямованих вітчизняними банківськими структурами на кредитування підприємств АПВ в 2012р., становив 12,5 млрд. грн., в т.ч., вартість пільгових кредитів, наданих

агропромисловим формуванням склала 6,5 млрд., що становить близько 52% в їх загальній величині.

Поряд з цим, однією з найбільших проблем сучасної системи кредитування агропромислових формувань залишається структура кредитного портфелю, в якому питома вага короткострокових кредитів складає близько 68%, 20% займають кредити середньострокового характеру і 12% - становлять кредитні кошти, отримані на довгостроковій основі.

Проведеними дослідженнями доведено, що економічним підґрунтям інвестиційно-фінансової архітектури молокопереробних підприємств мають стати кредити довгострокового характеру та нарощування обсягів авансованих фінансових потоків завдяки формуванню сприятливих інвестиційних умов для вітчизняних та зарубіжних вкладників.

У четвертому розділі «Механізм адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку» розроблено механізм інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, запропоновано інституційні механізми підтримки інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, досліджено інноваційно-фінансовий аспект розвитку молокопереробних підприємств.

Доведено, що формування механізму інноваційного розвитку молокопереробних підприємств виступає домінантним підґрунтям інноваційної політики функціонування агропромислових формувань та спрямований на забезпечення виконання наступних функцій: підвищення рівня розвитку продуктивних сил суспільства; стимулювання розвитку технологічного укладу і соціально-економічного прогресу; орієнтація інноваційної діяльності на європейські стандарти; удосконалення організаційно-економічного механізму державної підтримки впровадження інновацій у сфері АПВ; створення умов для активного використання інноваційного потенціалу економічного зростання; реалізація дієвої агропромислової політики з формування інноваційно-інвестиційної спрямованості секторів АПВ, формування інфраструктури інноваційного ринку, вибір ефективних інструментів і напрямів активізації інноваційних перетворень в галузі. Наголошено, що механізм інноваційного розвитку включає набір складових інноваційної спрямованості агропромислових формувань, інфраструктуру ринку інновацій, методи та принципи реалізації інноваційної політики держави, інструменти активізації інноваційних перетворень в галузі (рис. 3).

Дослідженнями встановлено, що на сучасному етапі Україна поступово втрачає статус держави з потужним науковим потенціалом та розвинутою науковою інфраструктурою. Питома вага молокопереробної галузі у освоєнні новітніх технологій становить 9,4%, при цьому, середній термін впровадження інновацій складає 1-3 роки, рівень інноваційної активності – 16,1%, що не відповідає міжнародними параметрам забезпечення інноваційної безпеки економічного розвитку. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному її обсязі склала 3,8%. Поряд з цим, близько 85% всіх нових технологій є новими для вітчизняної системи виробництва й управління, але

вже існують у зарубіжній практиці і не є результатами вітчизняної інноваційної індустрії.

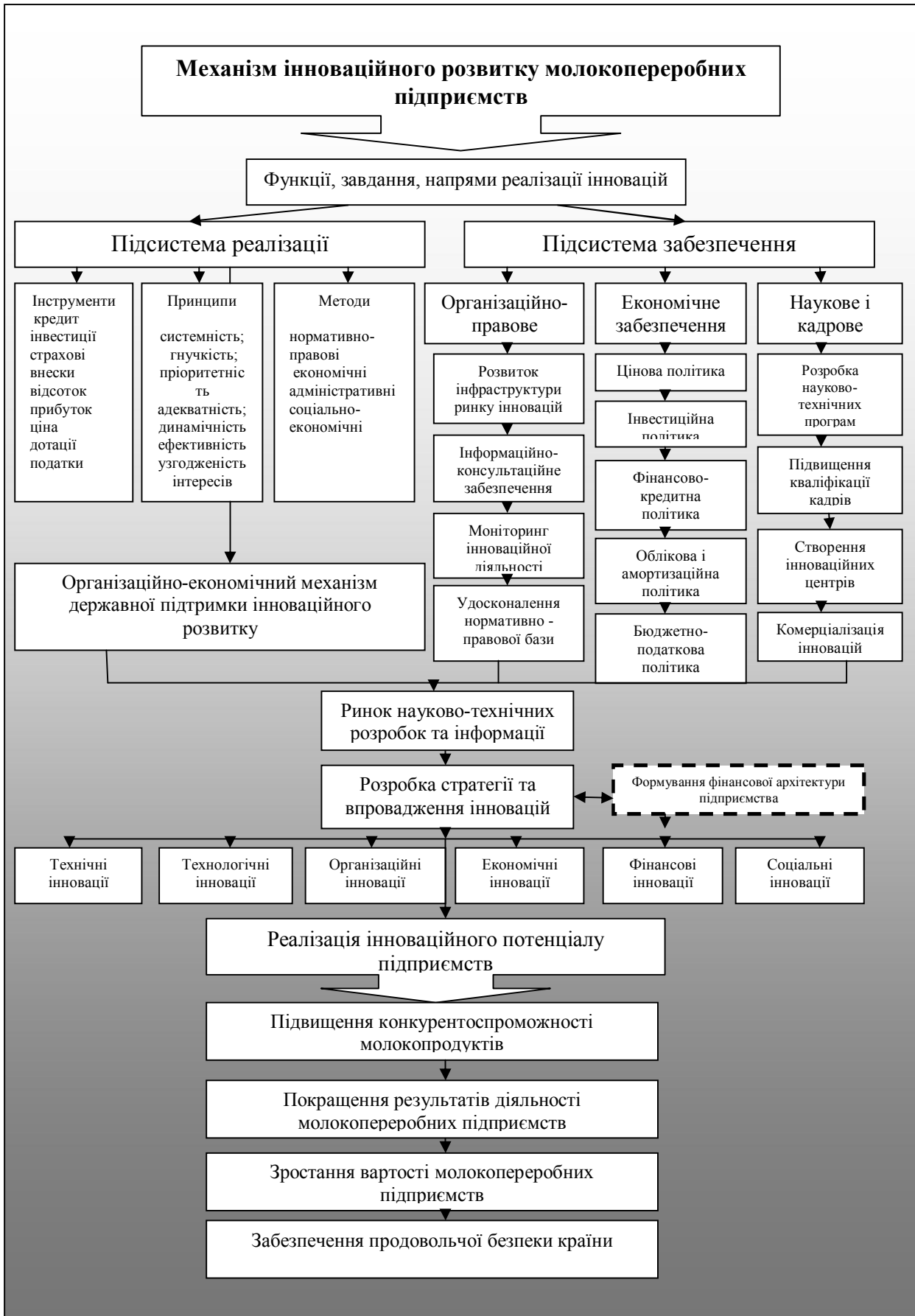

Рис. 3. Механізм інноваційного розвитку молокопереробних підприємств

Проведена діагностика рівня інноваційної активності показала, що найслабкішою ланкою інноваційного механізму молокопереробних підприємств залишається інвестиційна складова, яка не забезпечує адекватного захисту прав інвесторів. Загальний обсяг інвестиційних потоків, спрямованих в молокопереробну галузь в 2012р., склав 12,1 млрд. грн. або 29,4% до загального обсягу інвестицій в переробну промисловість.

Основним джерелом інвестицій залишаються власні кошти молокопереробних підприємств, питома вага яких становить 52,9%. На підставі таких результатів встановлено, що пріоритетним напрямом активізації процесів інвестування інноваційної діяльності постає удосконалення власної фінансової політики на основі формування ефективної фінансової архітектури інноваційного розвитку.

В якості фінансового каталізатору механізму інноваційного розвитку молокопереробних підприємств має стати концептуальна схема формування зовнішніх і внутрішніх інвестиційно-фінансових потоків, яка дозволяє розмежувати рух і напрями їх формування для забезпечення реалізації інноваційного потенціалу (рис. 4).

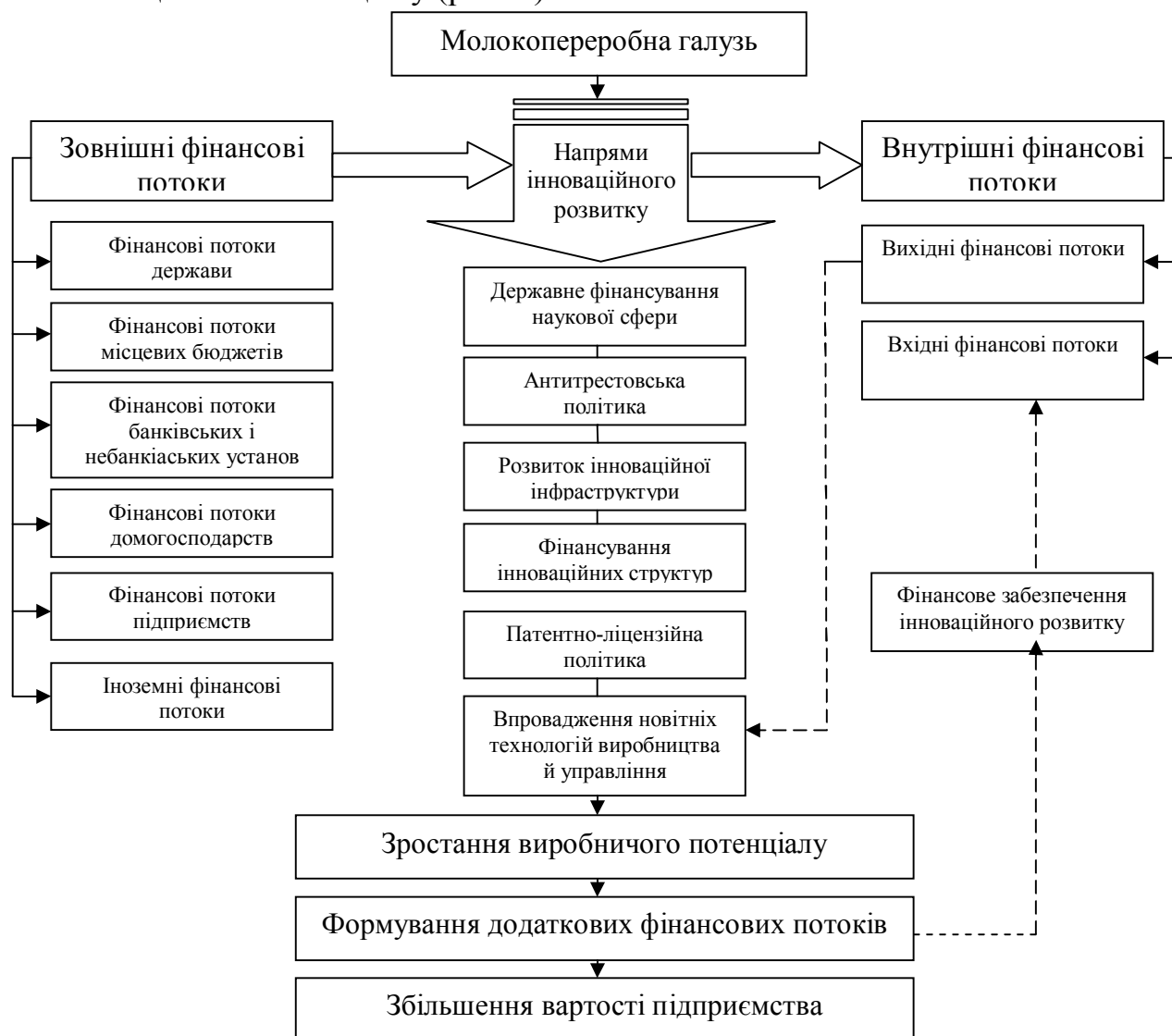

Рис. 4. Схема формування інноваційної політики управління на основі інвестиційно-фінансових потоків молокопереробних підприємств

Принциповим аспектом економічної адаптації молокопереробних підприємств до переходу на інноваційну модель розвитку, що функціонує і в рамках механізму інноваційних перетворень, виступає практика державної підтримки АПВ. Організаційно-економічний механізм державної підтримки забезпечення інноваційного розвитку агропромислових формувань нами запропонований як органічна єдність та взаємодія основних його елементів: системи цінотворення на продукцію сільського господарства і її промислової переробки, державної фінансової допомоги розвитку галузі, кредитного механізму, системи оподаткування та розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської сировини та готових продуктів харчування. На сучасному етапі державна підтримка інноваційної діяльності в сфері АПВ визначаються позитивною тенденцією нарощування обсягів фінансових потоків.

Встановлено, що на сучасному етапі механізм державних прямих дотацій, що спрямовуються в сферу АПВ, використовується як транзитна ланка для фінансування неоліків в промисловості, енергетиці, банківській сфері, при цьому не вирішуються системні проблеми агропромислового сектору та створюється підґрунтя для корупційних схем. Діюча практика свідчить про необхідність подальшого удосконалення практики державної підтримки інноваційного розвитку, імперативами якої нами запропоновані наступні: лібералізація імпорту високотехнологічного обладнання для вітчизняних молокопереробних підприємств; становлення адресного характеру і чіткості у виборі інструментів при наданні дотацій і доплат; перехід до системи довгострокового бюджетного планування розвитку галузі; впровадження екологічних стандартів та параметрів якості у відповідності з нормативами ЄС; впровадження практики сертифікації молокопродуктів; створення системи пільгового довгострокового іпотечного кредитування; удосконалення економічного механізму своєчасного бюджетного відшкодування ПДВ при експорті молокопродуктів.

Оцінювання сучасного рівня інноваційної активності підприємств молокопереробної галузі дозволило відмітити надзвичай низьку ступінь впровадження інновацій фінансового походження. Основними інноваціями фінансового характеру, що впроваджувались у практику управління, були: збалансована система фінансових показників (близько 8%), реінжиніринг бізнес-процесів (28%), бенчмаркінг (30%), сценарне фінансове планування (30%), найпоширенішим типом фінансових інновацій залишається бюджетування діяльності підприємств. На підставі уточнених функціональних та класифікаційних ознак здійснення фінансових інновацій запропоновано такі перспективні напрями їх реалізації: удосконалення фінансової архітектури підприємства; використання інструментів створення оптимального портфелю джерел формування фінансових потоків; впровадження новітніх технологій нівелювання фінансових ризиків та забезпечення безпеки фінансової архітектури; розробка та практичне застосування ефективних методів капіталізації прибутку; активізація процесу використання у господарській

практиці нематеріальних активів; перехід до вартісної концепції фінансового управління та капіталізація вартості бізнесу.

У *п'ятому розділі* «**Стратегія інноваційного розвитку молокопереробних підприємств**» розроблено пропозиції з формування стратегії інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, проектування механізму реалізації інноваційної стратегії молокопереробних підприємств, застосування кластерного підходу до реалізації інноваційної стратегії молокопереробних підприємств, модернізації організаційної структури молокопереробних підприємств у процесі реалізації стратегії інноваційного розвитку.

Удосконалено класифікація стратегій розвитку агропромислових формувань; запропоновано диференційований підхід до структурування набору оціночних індикаторів для діагностики запасу міцності молокопереробних підприємств в системі ризиків при реалізації їхніх стратегічних фінансово-економічних цілей; запропонована концепція інноваційної стратегії більш високого рівня конкурентоспроможності; рекомендована методика визначення стійкості функціонування молокопереробних підприємств в межах інноваційних кластерів.

Отримано висновок, що економічна адаптація молокопереробних підприємств до комплексу ризиків і загроз ендogenous та екзогенного характеру спонукає до обґрунтування нової фінансової парадигми інноваційного розвитку, яка реалізується у призмі вартісної концепції управління. Визначено, що політика інноваційних перетворень в агропромисловому виробництві включає набір трьох основних стратегічних компонентів, діяльність яких сконцентрована у господарській площині її реалізації: 1) стратегія інституційно-правового забезпечення інноваційної діяльності і формування інтелектуального капіталу в АПВ; 2) механізм державної підтримки інноваційного розвитку; 3) механізм трансферу інновацій (комерціалізація інновацій).

Підтверджено, що акцент в обґрунтуванні стратегій інноваційного розвитку молокопереробних підприємств має бути зміщений у фокусі найбільш перспективних і пріоритетних активів – нематеріальних. Імперативом досягнення стратегічних конкурентних переваг розвитку господарюючих суб'єктів постає інструментарій комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Розроблені науково-методологічні положення механізму інноваційного розвитку вітчизняних молокопереробних підприємств дозволили окреслити основні перспективні напрями стратегії адаптації до інноваційної моделі, які формують засади успішного функціонування підприємств галузі в середньо- і довгостроковій перспективі (рис. 5).

Дослідженнями встановлено, що для практичного втілення стратегічних механізмів економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку першочерговим є пошук джерел їх фінансового забезпечення. Вирішення такого завдання лежить в площині оптимального поєднання в рамках єдиної фінансової архітектури зовнішніх і внутрішніх фінансових потоків, які ґрунтуються на доступності та достатності їх обсягів. В

сучасних реаліях розвитку молокопродуктової галузі вітчизняного АПВ потенціал фінансового стимулювання інноваційного розвитку стримується низьким рівнем капіталізації підприємств аграрної та промислової сфер та обмеженням обсягів державної фінансової підтримки.

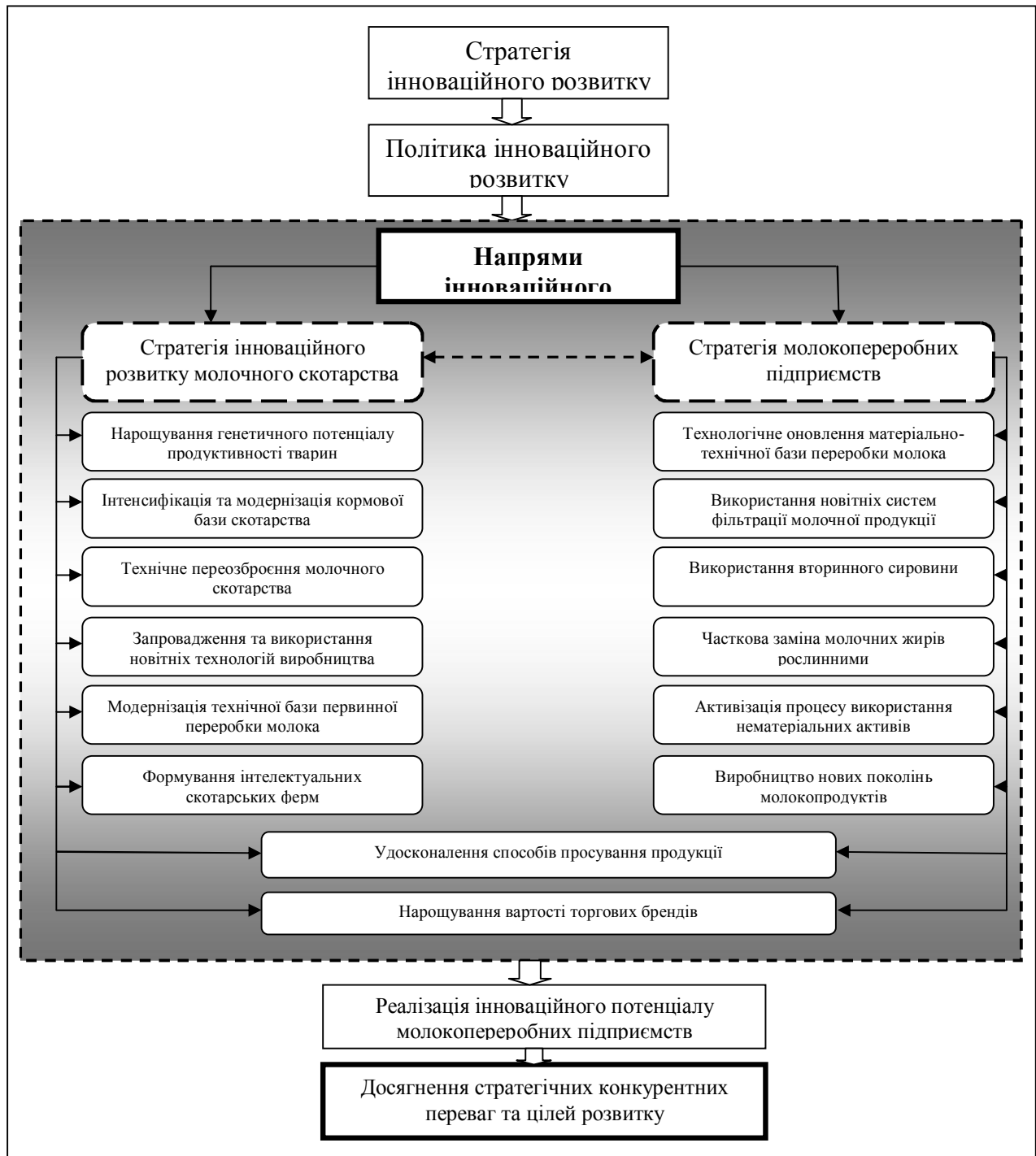

Рис. 5. Напрями стратегії інноваційного розвитку підприємств молокопереробної галузі

За таких умов основним принципами створення системи фінансового забезпечення мають виступити наступні: чітка диверсифікація джерел і механізмів функціонування залежно від етапів інноваційного процесу;

використання переважно конкурентних механізмів інвестування в науку та інноваційну діяльність; раціональне використання прямих і опосередкованих способів інвестування в науку та інноваційну діяльність; орієнтація державних інвестицій у науку та інновації на стимулювання припливу в ці сфери приватних інвестицій.

З метою систематизації і конкретизації завдань економічної адаптації молокопереробних підприємств запропоновано складові стратегії інноваційного розвитку молокопереробних підприємств у персоніфікованому вигляді (рис. 6).

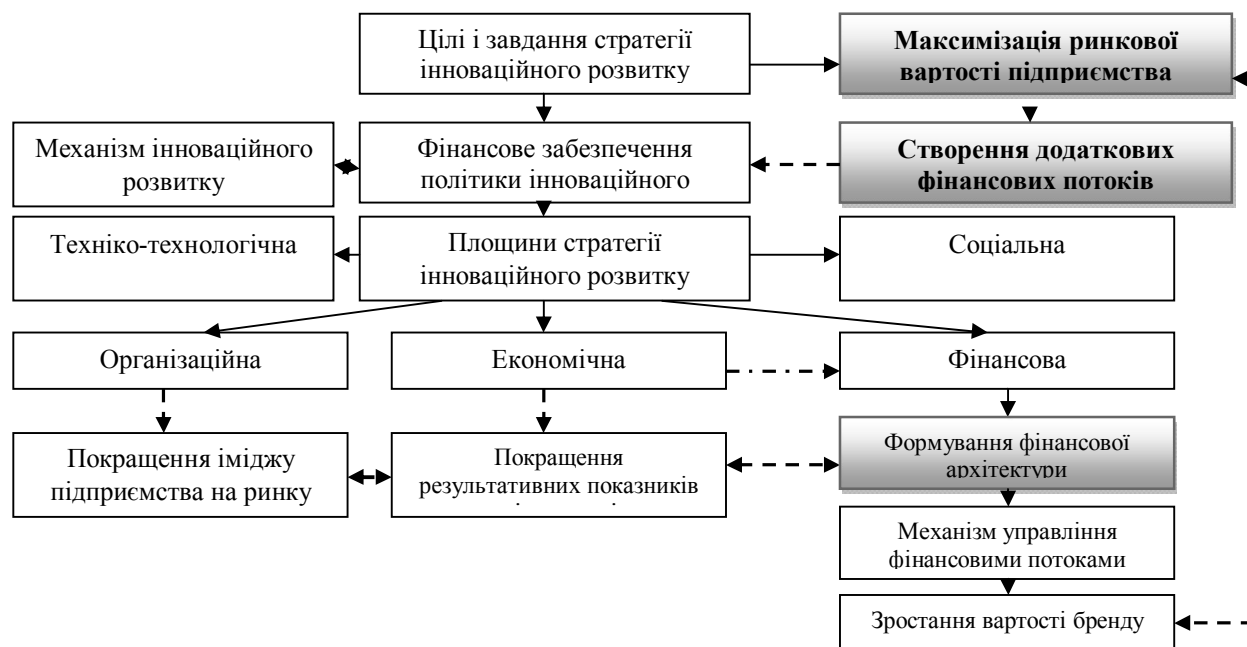

Рис. 6. Механізми реалізації стратегії інноваційного розвитку молокопереробних підприємств

Каркасом фінансування інноваційних проектів і реалізації стратегії інноваційного розвитку виступає формування фінансової архітектури підприємства. Завдяки механізму управління фінансовими потоками, фінансова архітектура спроможна забезпечити створення додаткових фінансових потоків, спрямування яких і сферу інноваційних перетворень створює передумови для реалізації інноваційного потенціалу і нарощування ринкової вартості молокопереробного бізнесу.

Доведено, що реалізація стратегії інноваційного розвитку підприємств за умов конкурентоспроможності на спільному європейському ринку виявиться ефективною для великих інтегрованих агропромислових формувань (асоціації, корпорації) з щорічними обсягами промислової переробки молочної сировини и понад 20-30 тис тонн, потужним майновим потенціалом та високою ринковою вартістю власного бренду.

У зв'язку із цим, запропонована інноваційна стратегія більш високого рівня конкурентоспроможності молокопереробних підприємств, зміст якої слід розглядати як здатність виробничих систем стійко функціонувати в умовах

відкритого конкурентного ринку, не знижуючи ключових фінансових показників і ефективності використання власного капіталу, розширюючи свої частки на товарних ринках темпами не нижче темпів зростання самих ринків.

В роботі встановлено, що необхідною детермінантою економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі, як домінанти забезпечення конкурентоспроможності, постає процес кластеризації функціонування молокопродуктового комплексу. Пропонується формування коеволюційної стратегії до формування інноваційно-активних зон у структурі галузевої економіки на основі створення інноваційних кластерів як найважливіших елементів інфраструктури і підприємств-учасників. Кластерна форма організації інноваційної діяльності призводить до створення особливої форми інновації – коеволюційно-інноваційної взаємодії підприємств агропродовольчої сфери. Така інновація є продуктом діяльності певної групи суб'єктів господарювання, що дозволяє прискорити їх дифузію по мережі взаємозв'язків у загальному економічному просторі.

Результативність реалізації розробленої стратегії пропонується оцінювати за інтегральним індикатором достатньої стійкості функціонування підприємства з погляду фінансового аспекту його діяльності в межах інноваційних кластерів. Підвищення рівня інноваційної активності підприємств молокопереробної галузі має забезпечуватись на засадах сценарію коеволюційно-інноваційної моделі, для створення якої здійснено докорінну модернізацію організаційної структури підприємств. Практичну реалізацію запропонованої моделі інноваційної розвитку пропонується здійснити за допомогою створення молокопродуктового агрокластеру заснованого на концепції соціально мотивованого і захищеного малого бізнесу, озброєного високоефективними міні-технологіями.

З метою адаптації механізму функціонування агрокластеру до сучасних умов господарювання рекомендовано матричний тип організаційної структури як найбільш прийнятний до принципів інноваційного розвитку.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі теоретичного узагальнення обґрунтовано методологічні та методичні засади і розроблено практичні рекомендації щодо вирішення важливої наукової і практичної проблеми формування стратегії та механізмів економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку, що дозволило зробити висновки теоретичного, методологічного і науково-прикладного характеру:

1. Дослідження показали, що єдиним перспективним напрямом розвитку агропромислових формувань в сучасних умовах є активізація інноваційних процесів у їх діяльності. Ретроспективний аналіз існуючих концепцій інноваційного розвитку суб'єктів господарювання дозволив зробити висновок,

що активізація інноваційної діяльності та реалізація інноваційного потенціалу молокопереробних підприємств можлива лише за умов використання в процесі управління сучасних теорій, каркасом яких виступають методи і важелі фінансового забезпечення інноваційних перетворень.

2. З позицій потокових підходів до управління господарською діяльністю молокопереробних підприємств сутність інноваційного розвитку доцільно розглядати як процес інноваційних перетворень та удосконалення механізму управління операційними, інвестиційними та фінансовими потоками підприємств за рахунок практичного використання новітніх управлінських рішень фінансового, організаційного та економічного характеру, результатом якого є підвищення ефективності діяльності підприємства та нарощування його ринкової вартості.

3. Механізм інноваційно-інвестиційного розвитку молокопереробного підприємства уявляє собою сукупність принципів, інструментів та методів ресурсно-фінансового забезпечення інновацій, форм організації формування, розміщення в активах та використання фінансових потоків, що забезпечують економічну безпеку, зростання ринкової вартості бізнесу та ефективне функціонування підприємства в довгостроковому періоді. Основними елементами механізму інноваційно-інвестиційного розвитку молокопереробного підприємства є: механізм управління фінансовими потоками підприємства; система організаційно-економічного забезпечення процесу впровадження інновацій; механізм забезпечення економічної безпеки інноваційного розвитку; механізм фінансового забезпечення; стратегія інноваційного розвитку суб'єкта господарювання. Стратегічним завданням механізму інвестиційно-інноваційного розвитку молокопереробних підприємств є реалізація інноваційного потенціалу, головною результативною ознакою - нарощування ринкової вартості бізнесу і задоволення фінансових інтересів її власників.

4. Архітектуру інноваційного розвитку молокопереробного підприємства представлено як систему взаємопов'язаних елементів і характеристик, що визначають ефективний механізм інноваційного розвитку, ядром (мультиплікатором) якого виступають фінансові потоки, спрямовані на зростання ринкової вартості підприємства шляхом досягнення відповідного рівня інноваційної безпеки. Запропоновано методику аналізу рівня результативності використання фінансових потоків, спрямованих на формування необоротних активів підприємства, що базується на використанні критерію величини чистого фінансового потоку.

5. Обґрунтовано теоретико-методологічні й методичні положення інтегрально-системної діагностики рівня економічної безпеки інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, зокрема доповнено принципи й доміанти забезпечення економічної безпеки молокопереробної галузі, розроблена система управління ризиками інноваційної діяльності, на основі якої запропоновано склад елементів архітектури інноваційного розвитку

молокопереробних підприємств, орієнтованої на активізацію їх інноваційного потенціалу. Основними складовими інноваційної безпеки молокопереробних підприємств визначено: техніко-технологічна безпека; виробнича безпека, фінансова безпека, інформаційна безпека, інтелектуальна безпека, кадрова безпека, маркетингова безпека. Інтегральним показником, що виступає як концентрований інтегральний показник результативності використання фінансових потоків, спрямованих на формування фінансової архітектури інноваційного розвитку підприємства, має стати консолідована ринкова вартість бізнесу.

6. Основними елементами механізму інноваційного розвитку підприємств молокопереробної галузі виступають: 1) функції, завдання і напрями реалізації інновацій; 2) організаційна підсистема реалізації інновацій (інструменти, принципи, методи впровадження інновацій у господарську практику); 3) підсистема забезпечення інновацій (організаційно-правове, економічне, науково-кадрове забезпечення); 5) організаційно-економічний механізм державної підтримки інноваційного розвитку; 6) механізм розробки стратегії інноваційного розвитку та впровадження інновацій у господарську практику (формування фінансової архітектури інноваційного розвитку підприємства). Стратегічною метою функціонування механізму інноваційного розвитку молокопереробних підприємств є зростання вартості компанії та забезпечення продовольчої безпеки держави.

7. Дослідження основних елементів механізму інноваційного розвитку підприємств молокопереробної галузі показали, що на сучасному етапі в Україні не створені сприятливі умови для здійснення інноваційних перетворень і реалізації інноваційного потенціалу підприємств. Частка інноваційно-активних молокопереробних підприємств України складає 16,1% поряд з міжнародними нормативними параметрами забезпечення конкурентоспроможності не менше 50%. Питома вага молокопереробної галузі у освоєнні новітніх технологій становить 9,4%, при цьому, середній термін впровадження інновацій складає 1-3 роки. Найбільшу питому у складі інновацій займають технології з виробництва й обробки матеріалів – 25,7%, технології проектування і інжинірингу – 27,9%. Низькою часткою визначаються інновації управлінського процесу – 5,%. Разом з тим, саме ці інновації покликані створити фінансовий базис для подальшого інноваційного розвитку і реалізації інноваційного потенціалу молокопереробних підприємств.

8. Провідним елементом механізму інноваційного розвитку підприємств молокопереробної галузі є інвестиційна складова. Інвестиційна база забезпечення інноваційних перетворень в молокопродуктовій галузі за останні роки характеризується позитивною тенденцією нарощування величини фінансових потоків. Велична інвестиційних потоків, спрямованих в молокопереробну галузь станом на 2012 р. становила 12144 млн. грн. (29,4% від обсягу інвестицій у переробну промисловість), що забезпечило введення в дію 7,7 тис. т потужності з виробництва молока і молокопродуктів.

9. Обґрунтовано, що стратегія інноваційного розвитку повинна бути спрямована на забезпечення ефективного освоєння вкладених коштів на самих перспективних з погляду рентабельності об'єктах. Доведено, що в умовах жорсткої конкуренції тільки великі інтегровані об'єднання здатні забезпечити переваги за ціною і витратам при збереженні високої якості й різноманітності молочної продукції, що випускається. Доведено ефективність коеволюційного підходу до формування інноваційно-активних зон у структурі економіки молочної галузі на основі створення інноваційних кластерів як найважливіших елементів інфраструктури молочного виробництва. Кластерна форма організації інноваційної діяльності приводить до створення особливої форми інновації - коеволюційно-інноваційної взаємодії молокопереробних підприємств. Така інновація є продуктом діяльності певної групи суб'єктів господарювання, що дозволяє прискорити їх дифузію по мережі взаємозв'язків у загальному економічному просторі.

10. Запропоновано концепцію стратегії інноваційного розвитку молокопереробних підприємств на основі конвергенції організаційно-економічних механізмів управління ресурсно-фінансовими потоками, інституційного регулювання, коеволюційно-інноваційної моделі кластеризації молокопродуктового комплексу. Виділено головні стратегічні напрямки ресурсного і технологічного оновлення молокопродуктових підприємств: створення і застосування нових технологій, біоресурсів, що сприяють здешевленню продукції; розробка і впровадження технологій, які дають можливість суттєво підвищити якість молочної сировини і готових продуктів; створення і використання технологій і біологічних засобів виробництва, які забезпечують екологічно чисту переробку продукції і екологічно безпечну діяльність підприємств.

11. На основі комплексного дослідження розроблена цілісна система інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, якій властиві здатність до самовідновлення, адаптації до змін зовнішнього середовища й генерування науково-технічного прогресу, що підсилюються або гальмуються під впливом відповідного реформування і державного регулювання. Її застосування дозволяє обґрунтовано регулювати застосування досягнення науки і техніки в молокопродуктових підприємствах, суттєво впливати на економічні й соціально-правові процеси, від організації та управління якими, в остаточному підсумку, залежить успішне вирішення продовольчого питання, кардинальне зростання продуктивності праці і ефективності молокопродуктового виробництва.

12. Доведено, що у реалізації інноваційної стратегії молокопереробних підприємств важлива роль належить інституційним механізмам, які визначають правила проведення інноваційної політики, що забезпечує конкурентоспроможність виробників агропродовольчої сфери. Визначено принципові положення складу й процесу взаємодії елементів організаційно-економічного механізму державної підтримки інноваційного розвитку

молокопереробних підприємств на основі вдосконалення системи кредитування, інструментарію виплати дотацій виробникам, нарощування сировинної бази й модернізації техніко-технологічної складової, боротьби з бюрократизацією системи державної допомоги.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Крюкова І.О. Стратегія та механізми інноваційного розвитку молокопереробних підприємств: науково-практичний аспект: [Монографія] / І.О. Крюкова. – Херсон: Грынъ Д.С., 2013. – 520 с.

2. Крюкова І.О. Фінансова архітектура інноваційного розвитку підприємства АПК / І.О. Крюкова // Соціально-економічний розвиток України в умовах трансформаційних змін: виклики, тенденції, перспективи: колективна монографія] / за ред. проф. В.І. Аранчій В.І. – Полтава: Видавництво ТОВ НВП «Укпромторгсервіс», 2013. – 242 с. – С. 43-52. (*Особистий внесок автор: розроблено концептуальні засади створення фінансової архітектури підприємства: набір складових, функції, етапи формування*).

3. Крюкова І.О. Організаційно-економічний механізм розвитку аграрних формувань / І.О. Крюкова // Стан та передумови стійкого розвитку аграрного сектору в умовах трансформаційних процесів у світовій економіці: колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. Ю.О. Нестерчук. – Умань: Видавництво «Візаві», 2013. – 282 с. – С. 212-226. (*Особистий внесок автора: сформовано сукупність елементів організаційно-економічний механізму розвитку аграрних формувань та механізму державної підтримки АПК*).

Публікації у наукових фахових виданнях:

4. Крюкова І.О. Ціновий механізм аграрних формувань та напрями його удосконалення / І.О.Крюкова. // Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки. Вип. 37. – Одеса: Імідж-Прес, 2006. – С. 50-54.

5. Крюкова І.О. Організаційно-економічні засади створення та функціонування сільськогосподарських збутово-постачальницьких кооперативів / І.О.Крюкова, М.Я. Мойса // Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету. – Серія «Економічні науки». – Луганськ: ЛНАУ, 2006. – № 61(84). – С. 52-56. (*Особистий внесок автора: проведено розрахунки рекомендованих розмірів сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів*).

6. Крюкова І.О. Ресурсний потенціал аграрних підприємств та комплекс заходів з його відтворення і раціонального використання / І.О. Крюкова // Вісник Харківського національного аграрного університету «Ефективність використання ресурсного потенціалу в умовах сталого розвитку сільського господарства». – Серія «Економіка АПК і природокористування». – Харків, 2007. – № 3. – С. 94-98.

7. Крюкова І. О. Сучасний стан розвитку аграрних формувань Одеського регіону / І.О. Крюкова // Збірник наукових праць Одеського державного аграрного університету «Аграрний вісник Причорномор'я». Серія «Економічні науки». – Одеса: Імідж- Прес, 2007. – Вип. 37. – С. 170-173.
8. Крюкова І.О. Економічний механізм державної підтримки доходів аграрних товаровиробників / І.О. Крюкова // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – Суми, 2007. – Вип. 6-7 (26-27). – С. 117-121.
9. Крюкова І. О. Фінансовий механізм стабілізації та розвитку аграрних формувань / І.О. Крюкова // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. – Харків, ХНТУСГ, 2007. – Вип. 72. – С. 231-235.
10. Крюкова І.О. Економічний механізм оренди земельних ділянок в аграрному виробництві / І.О. Крюкова // Збірник наукових праць Одеського державного аграрного університету «Аграрний вісник Причорномор'я». Серія «Економічні науки». – Одеса: Імідж- Прес, 2008. – Вип. 44. – С. 102-106.
11. Крюкова І.О. Ресурсний потенціал аграрних формувань та заходи з його раціонального використання / І.О.Крюкова // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – Суми, 2009. – Вип. 5(36). – С. 24-28.
12. Крюкова І.О. Фінансово-кредитний механізм розвитку сільськогосподарських підприємств / І.О. Крюкова // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія «Економіка АПК». – Львів, 2009. – № 16(1). – С. 129-134.
13. Крюкова І.О. Переробна промисловість Одещини в контексті розвитку АПК регіону / І.О. Крюкова // Щоквартальний науковий журнал «Економіка харчової промисловості». – Одеська національна академія харчових технологій. Одеса, 2009. – Вип. № 3. – С. 5-8.
14. Крюкова І.О. Сучасний стан розвитку харчової промисловості Одеської області / І.О. Крюкова // Щоквартальний науковий журнал «Економіка харчової промисловості». – Одеська національна академія харчових технологій. – Одеса, 2010. – № 1(5). – С. 11-14.
15. Крюкова І.О. Сучасний стан розвитку переробних підприємств Одеської області / І.О. Крюкова // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – Київ: НУХТ, 2010. – № 34. – С. 45-48.
16. Крюкова І.О. Організаційно-економічний механізм розвитку аграрних формувань / І.О. Крюкова // Збірник наукових праць Одеського державного аграрного університету «Аграрний вісник Причорномор'я». Серія «Економічні науки». – Одеса: Імідж- Прес, 2010. – Вип. 53. – С. 126-131.
17. Крюкова І.О. Механізм державної підтримки аграрних формувань Одеської області / І.О. Крюкова // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – Суми, 2010. – Вип. 5(39). – С. 85-89.

18. Крюкова І.О. Економічний механізм оренди земельних ділянок в аграрному виробництві Одеської області / І.О.Крюкова // Збірник наукових праць Одеського державного аграрного університету «Аграрний вісник Причорномор'я». Серія «Економічні науки». – Одеса: Імідж- Прес, 2011. – Вип. 60. – С. 98-100.

19. Крюкова І.О. Системний підхід в удосконаленні системи управління персоналом на підприємстві / І.О. Крюкова, І.В. Малініна // Щоквартальний науковий журнал «Економіка харчової промисловості». – Одеська національна академія харчових технологій. – Одеса, 2011. – № 3(11). – С. 45-48.

20. Крюкова І.О. Продовольча безпека Одеської області: сучасний стан та проблеми її забезпечення / І.О. Крюкова // Щоквартальний науковий журнал «Економіка харчової промисловості». – Одеська національна академія харчових технологій. – Одеса, 2011. – № 4(12). – С. 52-55.

21. Крюкова І.О. Фінансове забезпечення розвитку молокопереробних підприємств / І.О. Крюкова // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – Тернопіль: ТІ АПВ НААН, 2012. – №9 [35]. – С. 93-96.

22. Крюкова І.О. Теоретичні основи формування фінансової архітектури інноваційного розвитку молокопереробних підприємств / І.О. Крюкова // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Серія «Економічні науки». – Чернівці, 2012. – Вип. 2 (23). – С. 32-40.

23. Крюкова І.О. Державне регулювання інноваційного розвитку молокопереробних підприємств / І.О. Крюкова // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – Суми, 2013. – Вип. 1(34). – С. 115-121.

24. Крюкова І.О. Формування фінансової безпеки агропромислових підприємств / І.О. Крюкова // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 4 (58). – С. 41-45.

25. Крюкова І.О. Фінансова архітектура інноваційного розвитку молокопереробних підприємств / І.О. Крюкова // Облік і фінанси. – 2013. – № 2 (60). – С. 87-93.

26. Крюкова І.О. Напрями здійснення фінансових інновацій на підприємствах / І.О. Крюкова // Науковий журнал Одеського національного політехнічного університету «Економіка: реалії часу». – Одеса, 2013. – № 2(7). – С. 144-150.

27. Крюкова І.О. Стратегія інноваційного розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва / І.О. Крюкова, В.О. Непочатенко // Науковий журнал Одеського національного політехнічного університету «Економіка: реалії часу». – Одеса, 2013. – № 4(9). – С. 133-142. (*Особистий внесок автора: обґрунтовано елементи стратегії та інноваційної політики розвитку агропромислових формувань*).

28. Крюкова И.А. Современные подходы к классификации финансовых инноваций / И.А. Крюкова // Научный журнал Тольяттинского государственного университета «Вектор науки ТГУ». Серия «Экономика и управление». – Россия, Тольятти, ТГУ, 2013. – № 2 (13). – С. 40-45.

Матеріали конференцій:

29. Крюкова І.О. Оцінка фінансового стану аграрних підприємств Одеського регіону / І.О. Крюкова // Державна політика та стратегія реформування економіки України в ХХІ сторіччі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Полтава, 27 березня 2007 р.). Полтавська державна аграрна академія. – Полтава: ПДАА, 2007. – С. 139-141.

30. Крюкова І.О. Інфраструктура аграрного ринку регіону: сучасний стан та проблеми розвитку / І.О. Крюкова // Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: тези доповідей Міжнародної інтернет-конференції, (Тернопіль, 12 квітня 2008 р.) – Тернопіль, 2008. – С. 125-129.

31. Крюкова І.О. Ефективність діяльності аграрних формувань Одеської області / І.О. Крюкова // Збірник наукових праць Київського національного економічного університету [«Формування ринкової економіки. Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможності сільського господарства України»]. – К.: КНЕУ, 2009. – С. 400-406.

32. Крюкова И.А. Национальная безопасность экономики Украины / И.А. Крюкова, Н.Н. Бурдейная // Развитие гуманитарных наук: материалы Международной научно-практической конференции, (Познань, 27-29 февраля 2012 г.). – Польша, Познань, 2012. – Ч. 4.– С. 40-44. (*Особистий внесок автора: досліджена методологічна база індикаторів національної безпеки та проведено аналіз сучасного її рівня в Україні*).

33. Крюкова И.А. Продовольственная безопасность Украины и проблемы ее обеспечения / И.А. Крюкова, Н.Н. Бурдейная // Теоретические и практические инновации в науке: материалы Международной научно-практической конференции, (Гданськ, 28-30 апреля 2012 г.) – Польша, Гданськ, 2012. – С. 141-146. (*Особистий внесок автора: досліджено тенденції рівня споживання населенням України основних продуктів харчування*).

34. Крюкова И.А. Современный уровень развития инновационных процессов в АПК Украины / И.А. Крюкова // Достижения молодых ученых в развитии инновационных процессов в экономике, науке, образовании: материалы IV Международной научно-практической конференции, (Брянск, 8-10 октября 2012 г.): Брянский государственный технический университет. – Брянск: БГТУ. – С. 167-169.

35. Крюкова І.О. Управління фінансовими потоками як основа забезпечення фінансової безпеки молокопереробних підприємств / І.О. Крюкова // Економіка, бізнес і фінанси: стан та перспективи розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 40-річчю

заснування Навчально-наукового інституту бізнесу і фінансів, (Кам'янець-Подільський, 23-24 жовтня 2012р.): Подільський державний аграрно-технічний університет. – Кам'янець-Подільський: Видавництво: ТОВ «Друк-Сервіс», 2012. – Вип. 20. Т. 2. – С. 479-482.

36. Крюкова І.О. Державна підтримка молокопереробних підприємств / І.О. Крюкова // Антикризове регулювання у сфері державних фінансові, роль науки у вищих навчальних закладах: матеріали V Симпозіуму, (Харків, 15 листопада 2012 р.). – Харківський інститут фінансів УДУФМТ. – Харків: Видавництво: ХІФ УДУФМТ, 2012. – С. 307-308.

37. Крюкова І.О. Методологічні засади формування механізму інноваційного розвитку підприємства на основі управління фінансовими потоками / І.О. Крюкова // Економічний розвиток: теорія, методологія, управління: матеріали науково-практичної конференції, (Будапешт-Валенсія-Київ, 26-30 листопада 2013р.): Науково-дослідний інститут економічного розвитку. – Київ, 2013. – С. 81-87.

38. Крюкова І.О. Система фінансової безпеки та механізм нейтралізації ризиків економічної діяльності / І.О. Крюкова, Е.В. Ніколюк, В.В. Лебедева // Science and Society: International Scientific and Practical Conference (Міжнародна науково-практична конференція «Наука та суспільство») (London, March, 20-21th, 2013). – London, Grate Britain. – 2013. – P. 244-258. (*Особистий внесок автора: обґрунтовано сукупність елементів системи управління фінансової безпекою підприємства*).

39. Крюкова И.А. Научно-методические аспекты формирования современной финансовой архитектуры предприятия / И.А. Крюкова, И.Ю. Гришова, В.А. Замлинский, А.Н. Галицкий // Science progress in European countries: new concepts and modern solutions: International Scientific and Practical Conference, (Stuttgart, March, 29-30th, 2013). – Stuttgart, Germany. – 2013. – P. 29-32. (*Особистий внесок автора: обґрунтовано методологічні аспекти використання поточкових підходів до формування фінансової архітектури підприємства*).

АНОТАЦІЯ

Крюкова І.О. Економічна адаптація молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку: теорія, методологія, практика. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеська національна академія харчових технологій, Міністерство освіти і науки України, Одеса, 2014.

Дисертацію присвячено розробці теоретико-методологічних та прикладних засад формування і функціонування механізмів економічної адаптації молокопереробних підприємств до інноваційної моделі розвитку.

Розроблено цілісну систему інноваційного розвитку молокопереробних підприємств, якій властиві здатність до самовідновлення, адаптації до змін зовнішнього середовища й генерування науково-технічного прогресу, що підсилюються або гальмуються під впливом відповідного реформування і державного регулювання.

Обґрунтовано концепцію стратегії інноваційного розвитку молокопереробних підприємств на основі конвергенції організаційно-економічних механізмів управління ресурсно-фінансовими потоками, інституційного регулювання, коеволюційно-інноваційної моделі кластеризації молокопродуктового комплексу.

Запропоновано механізм ресурсно-фінансового забезпечення інноваційної діяльності молокопереробних підприємств на основі управління внутрішніми операційними, інвестиційними і фінансовими потоками й координації їх з рухом зовнішніх потоків.

Ключові слова: інноваційний розвиток, молокопереробні підприємства, бізнес-потоки, організаційно-економічні механізми, інвестиційно-фінансова архітектура вартість бізнесу, стратегія, молочна галузь, економічна адаптація, інноваційний потенціал.

АННОТАЦИЯ

Крюкова И.А. Экономическая адаптация молокоперерабатывающих предприятий к инновационной модели развития: теория, методология, практика. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесская национальная академия пищевых технологий, Министерство образования и науки Украины, Одесса, 2014.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методологических основ и разработке практических рекомендаций, направленных на формирование и функционирование механизмов экономической адаптации молокоперерабатывающих предприятий к инновационной модели развития.

Разработана целостная система инновационного развития молокоперерабатывающих предприятий, которой свойственны способность к самовосстановлению, адаптации к изменениям внешней среды и генерирования научно-технического прогресса, которые усиливаются или тормозятся под влиянием соответствующего реформирования и государственного регулирования, которая позволяет обоснованно регулировать применение достижения науки и техники в молокопродуктовых предприятиях, существенно влиять на экономические процессы в отрасли.

Обоснована концепция стратегии инновационного развития молокоперерабатывающих предприятий на основе конвергенции организационно-экономических механизмов управления ресурсно-

финансовыми потоками, институционального регулирования, коэволюционно-инновационной модели кластеризации молокопродуктов комплекса.

Предложен механизм ресурсно-финансового обеспечения инновационной деятельности молокоперерабатывающих предприятий на основе управления внутренними операционными, инвестиционными и финансовыми потоками и координации их с движением внешних потоков, который выступает мультипликатором ресурсов для инновационных преобразований и стратегическим инструментом наращивания рыночной стоимости бизнеса.

Усовершенствован методологический базис инновационного развития молокоперерабатывающих предприятий, в частности предложены системные принципы и функции механизма инновационного развития молокоперерабатывающих предприятий, состав его функциональных элементов в контексте подсистем обеспечения и реализации направлений активизации инновационной активности хозяйствующих субъектов.

Разработаны теоретико-методологические и методические положения интегрально-системной диагностики уровня экономической безопасности инновационного развития молокоперерабатывающих предприятий, в частности дополнен принципы и доминанты обеспечения экономической безопасности молокоперерабатывающей отрасли, разработана система управления рисками инновационной деятельности, на основе которой предложен состав элементов архитектуры инновационного развития молокоперерабатывающих предприятий, ориентированной на активизацию их инновационного потенциала.

Усовершенствованы методические основы аналитического оценки эффективности механизма управления финансовыми потоками как ядра инновационного развития молокоперерабатывающего предприятия, а именно: предложена методика анализа уровня результативности использования финансовых потоков, направленных на формирование внеоборотных активов предприятия, которая базируется на использованные критерия величины чистого финансового потока.

Предложена коэволюционно-инновационная модель содействия развитию кластерных инициатив производителей молочного сырья и молочных продуктов, что позволяет выявить резервы повышения результативности использования ресурсного потенциала, наращивания объемов производства и концентрации финансовых потоков в направлении активизации инновационной деятельности предприятий комплекса.

Уточнено содержание понятий «инновационное развитие», «архитектура инновационного развития», «механизм инновационно-инвестиционного развития» с учетом специфики деятельности молокоперерабатывающих предприятий и функционирования молочной отрасли в целом.

Разработаны концептуальные основы формирования финансового обеспечения инновационного развития молокоперерабатывающих предприятий, а именно: разработаны доминантные критерии использования

категории «финансовая архитектура» и согласования с дефиницией «инновационное развитие» на принципах применения потоковых концепций стратегического управления, которые способствуют аккумуляции средств, направляемых на обеспечение инновационной деятельности.

Обоснованы принципиальные положения состава и процесса взаимодействия элементов организационно-экономического механизма государственной поддержки инновационного развития молокоперерабатывающих предприятий на основе совершенствования системы кредитования, инструментария выплаты дотаций производителям, наращивание сырьевой базы и модернизации технико-технологической составляющей, борьбы с бюрократизацией системы государственной помощи.

Предложен механизм управления экономической безопасностью молокоперерабатывающих предприятий, который предусматривает оптимизацию и совершенствование структуры внутренних финансовых потоков путем увеличения их объемов, направленных на размещение в необоротных активах (в частности, нематериальных), а также в производственную часть оборотных активов, формирует предпосылки наращивания объемов производства молокопродуктов.

Обоснованы стратегические императивы и институциональные регуляторы инновационной политики в разрезе мероприятий по развитию комплекса предприятий молочного скотоводства и молочной промышленности.

Ключевые слова: инновационное развитие, перерабатывающие предприятия, бизнес-потоки, организационно-экономические механизмы, инвестиционно-финансовая архитектура стоимость бизнеса, стратегия, молочная отрасль, экономическая адаптация, инновационный потенциал.

SUMMARY

Kryukova I.A. Economic adaptation of dairy processing enterprises to the innovation model of development: theory, methodology, practice. – On the rights of manuscript.

Thesis for the Scientific Degree of Doctor of Economic Sciences in specialty 08.00.04 – economics and management of enterprises (by the types of economic activity). – Odessa National Academy Food Technologies, Ministry of Education and Science of Ukraine, Odessa, 2014.

The thesis is devoted to the development of theoretical and methodological and applied principles of formation and functioning mechanisms of economic adaptation milk business to an innovative model of development.

A coherent system of innovation development of milk processing plants, where the inherent ability to heal itself, to adapt to changes in the external environment and the generation of scientific and technological progress, which are amplified or inhibited under the influence of the reform and regulation.

The concept of innovation development strategy milk processing plants from the convergence of organizational and economic mechanism of resource and financial

flows, institutional adjustment, co-evolutionary and innovative model clustering of milk industry.

The mechanism of resource and financial support innovation dairy enterprises based management of internal operating, investment and financial flows and coordinate their movement with external threads.

Keywords: innovation development, milk processing enterprises, business flows, organizational and economic mechanisms, investment and financial architecture business value, strategy, dairy industry, economic adaptation, innovation potential.

